Област која вас упућује у природу

ISSN **2406-2715** *(Online)* Година **2016**. Број **6-7**

стручни часопис

ПОВРАТАК ПРИРОДИ

онима који себе сматрају делом природе

НА ПУТУ ОД АЗИЈЕ ДО АМЕРИКЕ

Национални паркови Америке и освајање највишег планинског врха Ирана.

ПЛИМА, НЕЗНАЊЕ, ОСЕКА

Колика може бити цена незнања о природним појавама?

БИЉНИ И ЖИВОТИЊСКИ СВЕТ ПРИРОДЕ

Шта сигурно нисте знали о Црном слезу и Европској кртици?

ВИШЕЈЕЗИЧНО ПУБЛИКОВАЊЕ ЧАСОПИСА

Повратак природи од овог двоброја доступан на 10 језика.

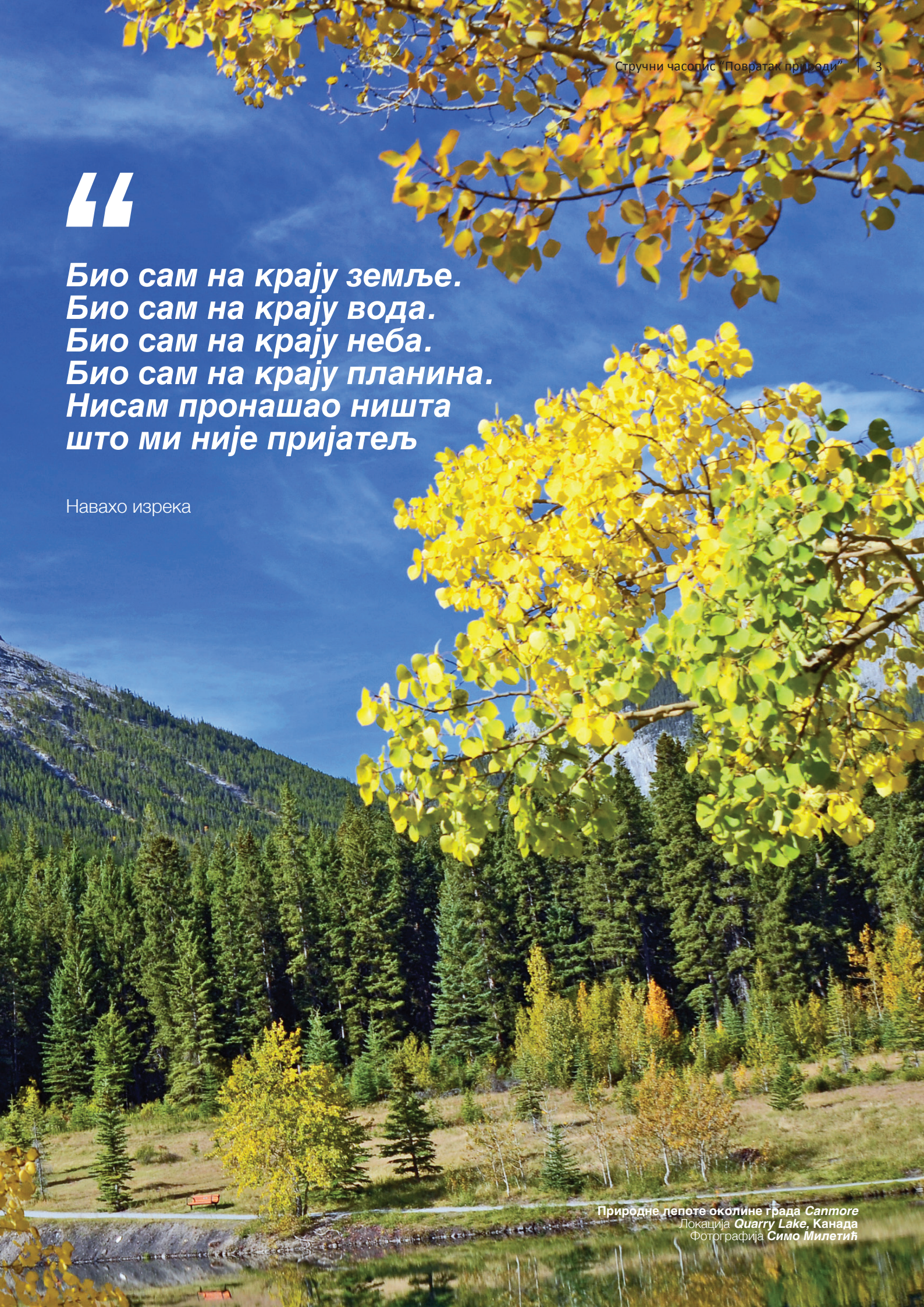

Био сам на крају земље.
Био сам на крају вода.
Био сам на крају неба.
Био сам на крају планина.
Нисам пронашао ништа
што ми није пријатељ

Навахо изрека

Природне лепоте околине града *Canmore*
Локација ***Quarry Lake,* Канада**
Фотографија ***Симо Милетић***

Импресум

СТРУЧНИ ЧАСОПИС	Повратак природи
ИЗДАВАЧ	*Pro OUTDOOR Team* - Београд - Факултет спорта и физичког васпитања, Београд
ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК	Владимир Милетић - Факултет спорта и физичког васпитања, Београд
ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА	Милинко Дабовић - Факултет спорта и физичког васпитања, Београд
РЕДАКЦИЈА	Красоменко Милетић Александар Јовановић Ирина Јухас - Факултет спорта и физичког васпитања, Београд Дејан Гавриловић - Бродарска школа, Београд Хаџи Милош Видаковић - Факултет спорта и физичког васпитања, Лепосавић Зорица Павловић Давидовић - *Bargos Loa*, Београд Валентин Гарков - НСА "Васил Левски", София Небојша Јотов - Гимназија "Кирило и Методије", Димитровград Ненад Петронијевић Жељко Рајковић - Факултет спорта и физичког васпитања, Београд Капетан Фрегате Светислав Шошкић - Војна Академија, Београд Omar Ricardo Ortiz Gomez - Consejo Nacional del Deporte de la Education, A.C. Mexico Сергей Иванович Шаблыко - Олимпијски комитет Белорусије, Минск Бранимир Лековић - ОШ "Јован Дучић", Београд Стефан Јеремић - Путоказ - Подгорица Миленко Гордић
САРАДНИЦИ	Јован Мемедовић - Радио телевизија Србије Љиљана Томовић - Биолошки факултет, Београд Николай Панайотов - НСА "Васил Левски", София Радуле Човић Јелена Стојиљковић Душан Лекић Бојан Ристић - Ветеринарски специјалистички институт, Зајечар Никола Јокић Richard Hopkins - Off Road Driving School - Chepstow Миломир Тривун - Факултет физичког васпитања и спорта, Пале Никола Стојановић - Факултет спорта и физичког васпитања, Ниш Alexandar Peer - Salzburg
ЛЕКТОР	Јована Иваниш
ИЛУСТРАТОР	Никола Пр. Петковић
УРЕДНИК ФОТОГРАФИЈЕ	Петар Павловић Радуле Човић Ненад Петронијевић Симо Милетић
КООРДИНАТОРИ ПРЕВОДИЛАЧКОГ ТИМА	Јована Иваниш Александар Видић
КАТАЛОГИЗАЦИЈА	Драгана Михаиловић
ТЕХНИЧИ УРЕДНИК	Тадија Поповић
ДИЗАЈН	*Design Studio Vetavian* - Младеновац
ШТАМПА	*TLS* - Београд
АДРЕСА	Благоја Паровића 156, 11030 Београд Факултет спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду
ТЕЛЕФОНИ	+381(11) 3531-062 +381(63) 8015-472
E-MAIL	aktivnostiuprirodi@gmail.com
WEB ПРЕЗЕНТАЦИЈА	www.aktivnostiuprirodi.com/casopis
ПАРТНЕРИ	Портал ПУТОКАЗ - Подгорица *"Сасвим природно"* by Јован Мемедовић JWP Group Београд *Heli Production* Филолошки факултет Универзитета у Београду *"Ван Домета"* by Ивица Дробац

Укратко о часопису

Стручни часопис ПОВРАТАК ПРИРОДИ првенствено је био осмишљен као публикација предмета Активности у природи, основних академских студија спорта и физичког васпитања, уједно "простор" намењен стручним текстовима богате понуде наведене тематике, за проширивање основних знања студената на овом образовном програму.

Садржај часописа намењен је за све који сматрају да припадају природи и да су њен интегрални део.

ПОВРАТАК ПРИРОДИ је простор у оквиру кога се уједињују сви ентитети физичке културе, место где је приказана синергија са научним дисциплинама чији је примарни задатак проучавање природе и природних појава због лакшег разумевања њеног функционисања, самим тим и њене најисправније употребе.

Живот у складу са природом.

ПОВРАТАК ПРИРОДИ је место где се презентују спортски садржаји у природи, екстремни спортови, типови организације боравка у природи, вештине преживљавања у природи, примењене научне дисциплине: екологија, метеорологија, биологија и географија, теренска медицина и др. Поред наведеног, часопис нуди интересантне путописе који нам откривају природне дестинације скривене далеко од погледа редовних посетилаца природе, посматране кроз једну сасвим другу димензију: очима планинара, пењача, ронилаца, веслача, падобранаца, летача...

ПОВРАТАК ПРИРОДИ је простор где се све делатности уједињују због идеје повратка природи.

Ово је простор у коме је природа презентована као средство физичке културе, на исти такав начин на који је физичка култура презентована као средство заштите животне средине. Место где се знања и умења активности у природи и познавања природе усмеравају ка исправној "експлоатацији" животне средине под једином могућом филозофијом - филозофијом одрживости.

Испред свега са задатком очувања природе.

Часопис има задатак да пружи информације и прикаже интересантна искуства посетилаца природе, како студентима спорта и физичког васпитања тако и свима онима којима је професионална делатност везана за боравак у природном окружењу, а првенствено свим искреним љубитељима природе.

ПОВРАТАК ПРИРОДИ је место где имате прилику да своја интересантна искуства из природе поделите са другим читаоцима.

У нади да ћете (п)остати наши верни читаоци и пронаћи своје интересовање у неком од понуђених текстова из наведених области, желимо Вам добродошлицу у простор који се може дефинисати као "предворје природе", које ће олакшати да постанете њен редовни посетилац и корисник.

Основни задатак, како појединачних садржаја, тако и целокупне тематике часописа је да усмери читаоце да се "врате" природи.

Такође изражавамо жељу и нудимо могућност да постанете активни сарадник часописа, ако сматрате да својим сугестијама и учешћем можете утицати на побољшање квалитета часописа (Вашим текстовима и фотографијама) уско повезаним са идејом ове публикације.

Увек спремни за сарадњу.

Испред радакције

Владимир Милетић

ВИШЕЈЕЗИЧНО ПУБЛИКОВАЊЕ 8
Часопис на више говорних подручја

ПАРКУР ИЛИ СЛОБОДА КРЕТАЊА ПРИРОДОМ 14
Преко теренских препрека

ЕКО-РЕКРЕАТИВНИ КАМПОВИ У ФУНКЦИЈИ 17
РЕКРЕАЦИЈЕ И ЕДУКАЦИЈЕ МЛАДИХ
Стручно саветовање

(НЕ)БРИГА ЗА ПРИРОДУ 20
Сакупљачи секундарних сировина

ПЕЊАЛИШТА СРБИЈЕ 2 26
Опис локација

ЦРНИ СЛЕЗ 30
И лек и храна из природе

ДНЕВНИК СА ДАМАВАНДА 34
Планинарска експедиција

СКРИВЕНИ СТАНОВНИК ПРИРОДЕ 39
Кртица

СЛУЖБА НАЦИОНАЛНИХ ПАРКОВА САД 44
100 година после

ПЛИМА, НЕЗНАЊЕ, ОСЕКА 48
Благослов Танах Лота

У ОВОМ ДВОБРОЈУ

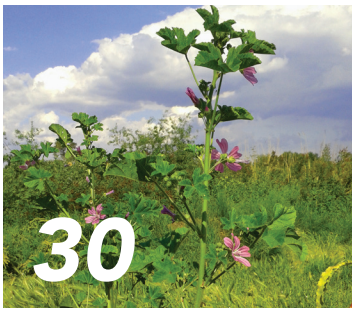

ВИШЕЈЕЗИЧНО ПУБЛИКОВАЊЕ

Часопис на више говорних подручја

др Жељко РАЈКОВИЋ
Владимир МИЛЕТИЋ
Јована ИВАНИШ
Александар ВИДИЋ

Технолошки развој и коришћење интернет сервиса допринели су рапидној размени информација на глобалном нивоу. Једна од значајних могућности ширења информација, идеја и становишта, у овом случају о потреби повратка природи, представља обраћање људима на више језика, тачније обраћање људима из више земаља, са различитих говорних подручја на њиховом матерњем језику.

Неки од најбитнијих научних пројеката данас су рад на повећању свесности становништва о значају Екологије, управљање људским и материјалним ресурсима по принципима одрживог развоја, као и пројекат здравог и садржајног живота сваког појединог човека на нашој планети.

Редакцију часописа Повратак природи чине стопостотни волонтери, чија је једина корист учествовање у радости давања другима и ширење племенитих идеја.

Стручни часопис „Повратак природи“ се публикује *online* из више разлога. У припреми и касније у дистрибуцији чланака, не потроши се ни један једини лист папира. Редакција часописа нема своје просторије, јер оне нису ни потребне. Сва комуникација се обавља електронски и на тај начин се не оставља еколошки траг. Поред тога овај дигитални часопис је прилагођен савременим токовима и трендовима. Доступан на серверу, документ се може преузимати без ограничења. Инвеститори, спонзори и донатори данас више вреднују број преузимања информација са интернета, број „свиђања“ и „дељења“ информација на друштвеним мрежама, од објава у дневним и недељним журналима, радију и телевизији. Кључне речи тражене преко интернета олакшавају претрагу и воде заинтересоване до одређеног циља. Чланци су стручни, корисни и релативно кратки, како би задржали пажњу читаоца, пробудили његову радозналост и грубо заокружили тематску целину. Дизајн страница је динамичан, са пажљиво одабраним ауторским фотографијама које ближе одређују тему чланка.

Уз велики труд и борбу за излазак сваког броја, јавила се тежња за ширењем читалачке публике, али и

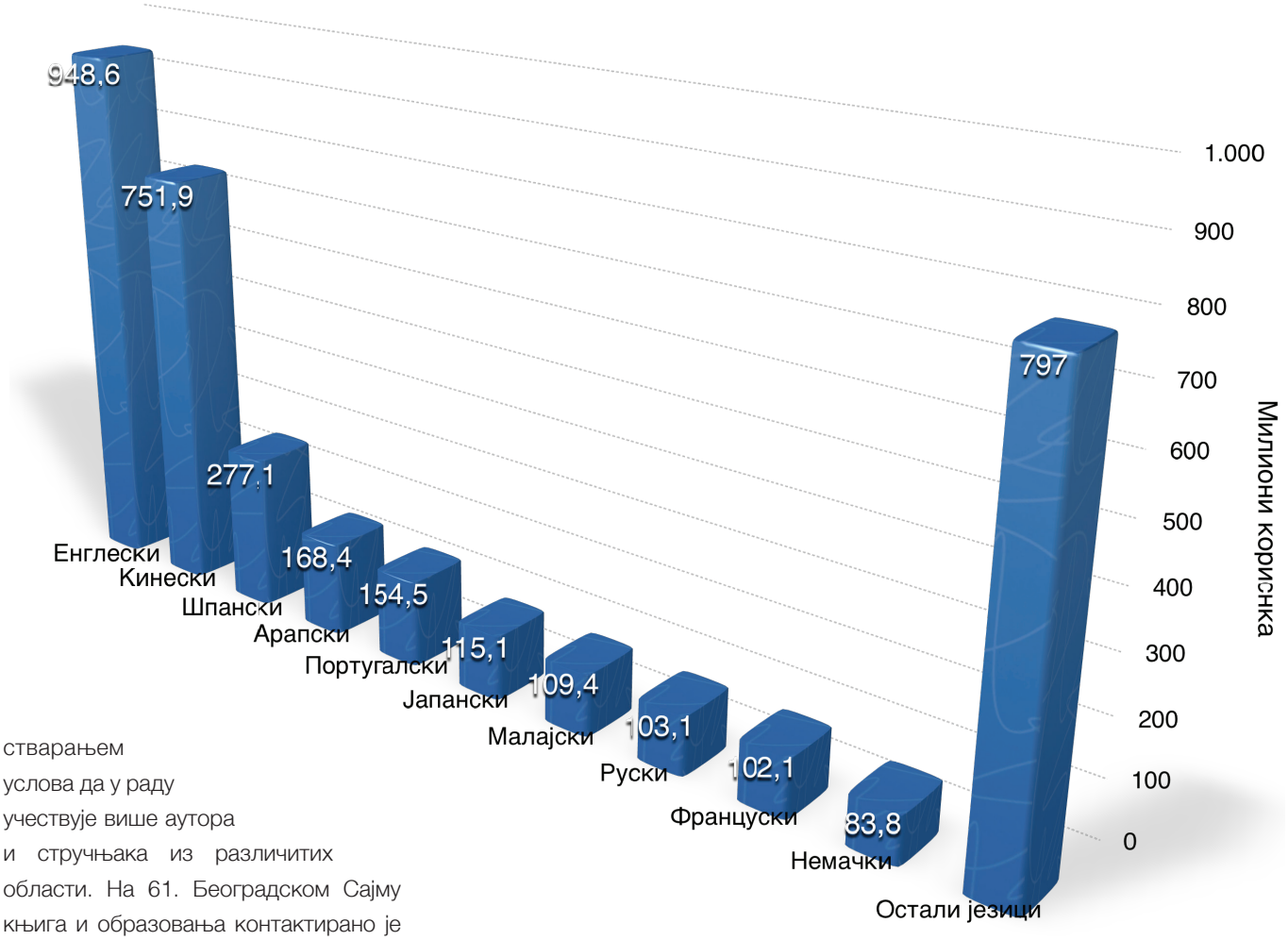

ствараењем услова да у раду учествује више аутора и стручњака из различитих области. На 61. Београдском Сајму књига и образовања контактирано је руководство Студентског парламента Филолошког факултета Универзитета у Београду, са идејом да се часопис преведе на неколико језика. Расписан је позив и конкурс на Филолошком факултету, који је трајао 30 дана, после кога су строгом анализом и селекцијом одабрани ВОЛОНТЕРИ чланови редакције, одговорни за лекторисање и превођење на следеће језике: енглески, француски, немачки, италијански, шпански, холандски, грчки, бугарски и словачки.

Са српским језиком то укупно чини 10 језика, што наш часопис чини веома посебним у миљеу сличне стручне и научне литературе. Волонтери овим активностима стичу драгоцено искуство, које се потврђује специфичним сертификатима, као и нотификацијом у импресуму часописа. Конкурс је и даље отворен и очекујемо да се јаве студенти који изучавају језике који овде нису обухваћени, од којих је приоритетан руски језик.Публиковање на 10 језика, омогућиће лакшу дистрибуцију представљених идеја, али и буђење и афирмацију аутора из различитих земаља. Ово би требало да учини часопис снажнијим, квалитетнијим, и дуготрајнијим уз динамичнију размену интелектуалних искустава и богатстава културолошких разлика.

Стратешки план у наредном периоду обухвата постављање информација на више различитих мрежа на интернету, слање „линкова“ стручним, научним, спортским, еколошким и другим институцијама у земљи, али и у свим земљама које одговарају наведеним говорним подручјима.

А сада мало о бројкама...

Досадаша издања обухватила су само Српско говорно подручје. Иако се неки стручњаци са овим неће сложити (јер су не тако давно дефинисани Хрватски, Бошњачки и Црногорски језик, уз претпоставку великог степена разумевања на релацији Српски, Македонски и Словеначки језик), оно обухвата територију бивше Југославије, као и значајан број људи из дијаспоре ново створених земаља. По подацима пописа од 2011-2015. године око 20 милиона људи (не рачунајући Косово и Метохију као и дијаспору) могло је на свом језику да прочита ауторске текстове у нашем часопису.

Словачким језиком говори преко 5 милиона људи. Бугарским језиком говори око 7 милиона људи. Грчким језиком говори око 12 милиона људи. Холандски језик је матерњи за 22 милиона људи док га свеукупно говори око 27 милиона. Италијанским језиком говори око 70 милиона људи. Француски језик, значајан је због 77 милиона људи којима је

први, са још 52 милиона људи којима је други језик. Немачким језиком као примарним говори 105 милиона људи, а као секундарним језиком 80 милиона људи. Шпански је матерњи језик 352 милиона људи, док га говори и разуме око 417 милиона људи. Енглески језик, је изворни за 400 милиона људи, око 400 милиона људи користи га као други језик и још око 300 милиона људи га користи као страни језик.

Укључивањем 9 нових језика доступност чланака у часопису Повратак природи скаче до невероватних милијарду и 70 милиона људи (само матерњи језик), што представља повећање од **53,5** пута или прираст од **5250%**

Коришћење језика на интернету је нешто другачије, па се рачунајући на други начин, од укупно 3 милијарде и 611 милиона корисника интернета, можемо похвалити да ће часопис са новим бројем покрити милијарду и 412 милиона људи, што представља 39,1% и то ако се рачунају само енглески, шпански, француски и немачки језик, (табела у прилогу).

И овај пут, неколико лепих идеја кренуло је из Србије. Идеја о одрживом развоју, идеја о алтруизму и волонтаризму, идеја о интелектуалној размени и богатству културолошких разлика, идеја о ширењу истине и буђењу свести. Идеје су кренуле да допру до сваког човека на земљиној кугли и на крају да освоје читав свет. У томе нас више неће спречавати језичке баријере.

Ако имате ауторски текст или фотографије који желите да објавите, уско повезане са тематиком коју часопис обрађује или ако желите да учествујете у систему превођења на друге језике и уопште ако желите на било који начин да допринесете часопису контактирајте нас на електронску адресу

aktivnostiuprirodi@gmail.com

Back to nature

Návrat k přírodě

Retour à la nature

Ritorno alla natura

Rückkehr zur Natur

Terug naar de natuur

Volver a la naturaleza

Επιστροφή στη φύση

Повратак природи

Се върне към природата

“

И овај пут, неколико лепих идеја кренуло је из Србије. Идеја о одрживом развоју, идеја о алтруизму и волонтаризму, идеја о интелектуалној размени и богатству културолошких разлика, идеја о ширењу истине и буђењу свести. Идеје су кренуле да допру до сваког човека на земљиној кугли и на крају да освоје читав свет. У томе нас више неће спречавати језичке баријере.

“

Наша редакција од овог двоброја значајно је појачана од стране преводилачког тима Филолошког факултета, чиме овај часопис добија могућност ширења на друга говорна подручја. Овим путем се захваљујемо целом преводилачком тиму као и свима онима који стоје иза ове публикације.

ПАРКУР ИЛИ СЛОБОДА КРЕТАЊА ПРИРОДОМ

Преко теренских препрека

Александар ПИЉАК

Под препрекама могу се сматрати градски зидови, гелендери... као и „живе“ препреке: шуме, брда, планине, реке... и оно што оне садрже - камење, стене, пећине, дрвеће, пањеви, итд.

Паркур (*parkour*) се може дефинисати као нетакмичарска вештина ефикасног кретања од једног места до другог, при чему у току кретања особа наилази на препреке које савладава Кретање се изводи у веома променљивим условима. Некада је то урбана средина (мртва природа) окружена високим зградама али се подједнако често паркур примењује и у природном окружењу далеко од цивилизације. Једна од главних карактеристика паркура јесте слобода и креативност сваког трејсера. Термин трејсер ***(traceur)*** представља вежбача дисциплине паркур. Списак могућих препрека једног трејсера прилично је дугачак. Под препрекама се могу сматрати градски зидови, гелендери... као и „живе“ препреке: шуме, брда, планине, реке... и оно што оне садрже: камење, стене, пећине, дрвеће, пањеви, итд. Поред многобројних физичких препрека, изузетно је важно напоменути и **препреке психолошке природе** чијим се савладавањем постаје ментално снажнији, сигурнији у себе и своје одлуке. Што значи да се применом паркура као кретне вештине у природном окружењу, постиже да животни циљеви постају јаснији и знатно ближи.

Од када су направљени први кораци људске врсте на Земљи, јавила се и потреба за сложенијим кретањем. Испрва је оно било коришћено у условима преживљавања,
лова, сеоба, сукоба - ратовања, а што се више приближавамо модерном

Прецизни скок на планинским стенама
Локација **Копаоник**
Фотографија ***Коста Крунић***

добу, примећују се и формирања многобројних игара, спортова и спортско-рекреативних активности.

Жорж Ебер (27.04.1875. - 02.08.1957.) био је француски морнарички официр и професор физичког васпитања који је осмислио тзв. природни метод (кретања). Током путовања кроз Африку, био је одушевљен физичким вештинама домородачких народа што га је подстакло да формира свој лични мото: ***„Etre fort pour etre utile"*** што значи *„Бити снажан да би био користан".* Идеја природног метода била је да сваки појединац достигне свој потпуни физички развој применом најједноставнијих покрета и кретања.

Ебер је сматрао да је човек створен за слободан живот у природи, слободног / нагог тела и да је за његов развој неопходно користити десет група вежби под којима се подразумевају: ходање, трчање, скакање, пузање, (по)дизање, бацање, борење, пливање, равнотежа и пењање.

Ове вежбе, окупљење у један метод тренинга, примењиване су од стране човека од давнина и управо оне су коришћене на самом почетку нашег пута који другачије називамо еволуција.

Природни метод постао је део стандардног система обуке и образовања француске војске, а пренет је и на ватрогасне курсеве. Жорж Ебер био је један од оснивача полигона (парцоурс) који се примењивао у обуци војске али и физичкој активности становништва.

Рејмонд Бел (03.10.1939. - 31.12.1999.), отац Давид Бела, оснивача модерног паркура, рођен је у тадашној Индокини, данашњем Вијетнаму. Његов, већ од детињства, тежак живот натерао га је да се прикључи француској војној школи у којој је боравио 9 година. Након рата, у деветнаестој години, отишао је у Француску где се прикључио специјалном војном тиму ватрогасаца у Паризу. Убрзо се својим изузетним физичким способностима и добровољним јављањем чак и за најризичније мисије издвојио у јединици.

Давид Бел (29.04.1973) био је под снажним утицајем очевих подухвата што је довело до велике љубави према кретању. Као мали, тренирао је гимнастику у клубу, атлетику у школи, пењање и касније борилачке вештине. Давид је максимално био посвећен вежбању, пре свега по принципу parcours полигона.

Рејмонд је причао Давиду да постоје различите врсте паркур полигона: полигон издржљивости, полигон агилности, полигон еластичности, полигон тишине, итд. Учио га је да тренинг није игра већ нешто што ће му омогућити да преживи и да заштити своје ближње. Давид је прихватио овакав начин размишљања па је за њега свако вежбање пре свега морало бити корисно. Стечене физичке способности

Река као препрека у природи
Фотографија ***Коста Крунић***

су морале да буду применљиве у свакодневном животу.

Давид је био окружен људима који су делили страст према оваквом типу вежбања. То су били: *Yann Hnautra, Laurent Piemontesi, Charles Perriére, Sébastien Foucan, Châu Belle, Williams Belle, Malik Diouf* и они су чинили прву групу *"Yamakasi"* што преведено са лингала језика значи ***"снажно тело, снажан дух, снажан ум"***.

Назив паркур *(parkour)* настаје 1998. године и од тада се ова дисциплина и њена филозофија шире са места *Lisses* у Француској на остатак света где велики број вежбача примењује кретања по принципу:

"Бити снажан да би био користан.

www.**pksrbija**.com

ЕКО-РЕКРЕАТИВНИ КАМПОВИ У ФУНКЦИЈИ РЕКРЕАЦИЈЕ И ЕДУКАЦИЈЕ МЛАДИХ

Стручно саветовање

мр Петар СТАКИЋ

Учесници овог саветовања препоручују Туристичкој организацији Србије да у значајнијој мери подржи организацију еко рекреативних кампова који уз подршку локалних заједница, могу допринети ширем развоју туристичке понуде.

У Бајиној Башти је 29. и 30. октобра одржано саветовање на тему „Еко рекреативни кампови у функцији рекреације и едукацији младих“, у организацији Асоцијације „Спорт за све“ Београда и суорганизацију Националног парка Тара. Ово саветовање је, на основу добрих примера из праксе, промовисало све вредности еколошко рекреативних кампова у Србији у туристичком, културолошком, рекреативном, еколошком и едукативном смислу. Учесници овог дводневног саветовања поред Асоцијације „Спорт за све“ и НП Тара били су: Факултет спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду, Завод за заштиту природе Србије, Планинарски савез Србије, Спортско туристички центар Бајина Башта, Институт за јавно здравље

Србије, Дом културе Бајина Башта, Представник учесника са Косова и Метохије, ТВ емисија „Сасвим природно“ аутора Јована Мемедовића и Представници новинара. Извесно је да Србија располаже значајним бројем локалитета у оквиру којих је могуће, са малим улагањима, организовати еко рекреативне кампове за различите узрасне категорије. Имајући у виду постојеће: класичне кампове (у којима су смештене камп приколице); спортске кампове (у којима се реализују припреме младих спортиста); етно кампове итд, учесници овог саветовања препоручују Туристичкој организацији Србије да у значајнијој мери подржи организацију еко рекреативних кампова који уз подршку локалних заједница, могу допринети ширем развоју туристичке понуде. У свету је велика потражња за активним боравком у природи у оквиру којих су програми спортске рекреације и конкретни „зелени“ еко програми. Овом приликом у дводневном раду обрађене су теме са следећом проблематиком:

Јутро у еко кампу ”Шарено платно”
Локација **Кањон реке Градац**
Фотографија ***Владимир Милетић***

Еко-рекреативни кампови - шанса за повратак природи

Национални парк Тара као носилац програма заштите природе и промоције туристичких програма

Активности у природи у еко рекреативном кампу Џанићи

Вода као стратешки ресурс савременог света

Значај медија у промоцији еко рекреативних кампова

Спортско туристички центар Бајина Башта у функцији промоције туристичких потенцијала Бајине Баште, Таре и околине

Рафтинг туре Дрином и туристичке вожње бродом и чамцима на језеру Перућац у функцији еко кампова

Увођење деце и одраслих у свет природе,

Европски пешачки путеви у функцији туристичког развоја Таре

Културолошка едукација учесника еко рекреативних кампова на Тари

Активности Планинарског клуба Тара на реализацији еко-кампа у селу Растиште

У оквиру програма саветовања, емитован је и ауторски филм Јована Мемедовића о флори и фауни Националног парка Тара.

На основу свега наведеног, донет је низ закључака и дефинисана смерница за будуће програме усмерене ка развоју еко кампова.

Организовани боравак у природи у еко рекреативним камповима у значајној мери доприноси ширењу идеје повратка природи као и промоцији спортске рекреације, екологије, туристичких капацитета Србије, дружења итд.

На примеру еколошко рекреативних кампова у оквиру Националног парка Тара и ранијих искустава као што су: Перућац, Митровац, Шљивовица, Солотуша, Заовине, Растиште, Предов крст и Џанићи, сматра се да се уз мала улагања, добру организацију и креативне програме, може направити одличан спој интереса туризма - рекреације - екологије - едукације - социјализације.

Извесно је да постоје вишеструке могућности за ширење идеје еко рекреативног камповања као спортског, туристичког, културолошког и еколошког изазова.

Такође сматрамо да ТОС, туристички савези региона и локалних средина, уз удружења грађана и невладине организација, могу дати конкретан допринос у развоју ове идеје.

Организатори еко рекреативних кампова ће у сарадњи са локалним властима и уз подршку туристичких организација обезбеђивати неопходне дозволе за реализацију еколошко рекреативних кампова у оквиру различитих пројектних решења.

Организатори ће уз помоћ јавних предузећа, локалних власти, спонзора и др. (као што је у конкретном случају то Национални парк Тара) обезбедити постављање информативних табли, штампање инструктивних флајера, организацију једнодневних семинара, допринети едукацији млађих и старијих учесника.

Локалне власти ће кроз деловање својих туристичких организација, удружења грађана итд. допринети ширењу сарадње грађана са учесницима кампова, њиховој културолошкој едукацији, уз укључивање у традиционалне акције и манифестације од општег значаја.

Безбедност учесника мора приликом организације еко рекреативних кампова бити на највишем нивоу, уз планирање безбедоносних процедура за сваку локацију посебно (језера, реке, шуме, стене), уз консултације локалних органа власти.

Сарадња са писаним електронским медијима може у значајној мери допринети правовременом информисању заинтересованих појединаца и организација и удружења.

ТОС може својим наступима на

међународним и домаћим сајмовима туризма и штампањем разноврсних инфо материјала, популарисати постојеће и нове еко рекреативне кампове, програме и иницијативе.

Организатори и локалне власти ће размотрити могућност за конкурисање у постојећим евро фондовима, како би се евентуално, кроз одговарајуће пројекте, обновиле напуштене зграде, домови, школе, а који је могућ боравак деце и других ученика. У том смислу је неопходно направити иницијативе и споразуме са локалним властима.

Асоцијација Спорт за све Београд ће у сарадњи са Планинарским савезом, извиђачима, феријалцима, еколошким организацијама, националним парковима, јавним предузећима, Туристичком организацијом Србије, одговарајућим министарствима настојати да покренуту иницијативу прошири на што већи број средина.

“Извесно је да Србија располаже значајним бројем локалитета у оквиру којих је могуће, са малим улагањима, организовати еко рекреативне кампове за различите узрасне категорије.

(НЕ)БРИГА ЗА ПРИРОДУ

Сакупљачи секундарних сировина

Јелена СТОЈИЉКОВИЋ

У целом свету, депоније не постоје већ трансфер станице с обзиром на то да много људи рециклира, јер се тиме штеди енергија, штити животна средина и штеде ресурси којих у природи има у ограниченим количинама.

С обзиром на чињеницу да се свакодневно повећава број становника на нашој планети, нормално је да количина отпада стално расте. Иако често слушамо како, за почетак, треба избацити из употребе пластичне кесе јер им треба много времена да се разложе у природи, то се још увек није десило. Када ће, не знамо, али знамо шта можемо да урадимо како би наша планета бар мало била чистија и ослобођена вишка ђубрета - **да рециклирамо!**

Али, да кренемо од почетка. Отпад је, првенствено, сваки материјал, производ или предмет који после коришћења постаје сувишан и неупотребљив. Он се одлаже на депонију, а на територији града Београда једина депоније се налази у Винчи. Основана је 1977. године и својим капацитетом подмирује одлагање отпада са 13 општина. Међутим, најгори начин одлагања отпада је одлагање на депонију. Иако се у целости одлаже, то није једино и најпаметније решење јер је чињеница да постоји амбалаже, односно, секундарне сировине које је могуће поново користити. А то поновна употреба сакупљеног отпада назива се рециклажа. У целом свету, депоније не постоје већ трансфер станице с обзиром на то да много људи рециклира, јер се тиме штеди енергија, штити животна средина и штеде ресурси којих у природи има у ограниченим количинама. Али, данас је старије људе веома тешко навести на то да рециклирају јер је сам процес рециклаже у Србији уведен релативно скоро. То значи да је потребно децу, од најранијег детињства, учити на који начин чувати животну средину и због чега је, уопште, то важно. У секундарне сировине, првенствено, спадају пластика, стакло, папир, метал, затим и старо гвожђе, алуминијум, бакар... Сам процес рециклаже обухвата сакупљање отпада, као најтежи део посла, издвајање, прераду и израду новог производа.

Постоје људи, они невидљиви људи, које свакодневно срећемо, а не обраћамо довољно пажње на њих. То су такозвани сакупљачи секундарних сировина који нас најчешће асоцирају на људе без посла, бескућнике којима је ово примарна делатност. Свако са својом различитом животном причом, а истим циљем - да се преживи сваки наредни дан. Према истраживању из 2011. године, профил типичног сакупљача секундарних сировина изгледа овако - у просеку живи 46 година, припада најугроженијој и најсиромашнијој групи, незапослен је, али му радни дан траје око 11 сати, без здравственог осигурања, са месечном зарадом од 10.000 до 15.000 динара. Иако није ни мало лако, ови људи не одустају од свог “занимања”. Поред њих, данас и многи други људи желе да учине добро дело, мање загађујући околину, сакупљањем рециклажне амбалаже.

Рециклажне станице
Фотографија ***Јелена Стојиљковић***

Време разлагања отпада	
Врста отпада	**Трајање разлагаља**
- Храна, - Цвеће, - Органски производи	1 до 2 недеље
Папир	10 - 30 дана
Памучна одећа	2 до 5 месеци
Дрво	10 до 15 година
- Конзерве, - Лименке	100 до 500 година
- Пластика, - ПЕТ боце, - Кесе	од неколико стотина до 1000 година
Стаклене флаше	Никад

Постоје различита удружења грађана, скупштине станара где председник кућног савета једном недељно или месечно доноси сакупљене сировине.

Међутим, поставља се питање да ли је то заиста тако хумано дело, као што на први поглед делује?

Према подацима са терена до којих се дошло, испоставило се да сакупљачи секундарних сировина направе Граду више штете него користи. Колико год неко мислио да је њихов посао хуман, да они чисте град, толико га и испрљају. Наиме, људи који се баве откупом и прерадом секундарних сировина рекли су да су сакупљачи спремни на све како би дошли до свог “плена”. Улазе у туђа закључана дворишта, краду, уништавају, обијају закључане контејнере... Веровали или не, дешавало се, чак, да децу убацују у подземне контејнере како би извлачили флаше или лименке које су за рециклажу. Најчешће се дешава да, ако неко остави кесу пуну смећа, сакупљач је поцепа, узме шта му треба и разбацано ђубре остави на улици. Убацује се камење, пелене у кесу пуну секундарних сировина како би кеса била тежа и како би се добило више новца. Код нас нема ништа необичног ни у томе да се смеће оставља поред канте јер је господи тешко да подигну поклопац и баце ђубре у канту.

“Према подацима са интернет странце ЈКП “Градска чистоћа” на депонији “Винча” дневни прилив смећа износи преко 2.700 тона, укључујући шут и комунални отпад, а на погону “Отпад” на Ади Хујии годишње се преради преко 2.800.000 кг

Тачно је да се свако бори на свој начин и да је многима то једини извор зараде, али зар је потребно бити толико неодговоран? Наравно, ово се не односи на све људе који се баве сакупљањем секундарних сировина јер има и оних који знају да поштују туђ посед и којима није тешко да покупе разбацан отпад, али је таквих мало. Потребно је организовати се јер ће, на пример, у кафићима и ресторанима увек да вам изађу у сусрет и дају отпад за рециклажу. Чак је најбоље усредсредити се на једну амбалажу, проверити где се она најчешће користи и загарантовано је добро дело, како по вас, тако и по животну средину.

Са друге стране, постоји један занимљив податак о рециклажним контејнерима у Београду. Наиме, ЈКП “Градска чистоћа” поставила је, пробно, 14 подземних рециклажних контејнера са ознаком “кружног троугла”- симбола за рециклажу, који имају отвор за картон, као за кутију од пице и округли отвор. Када се радила анализа тих контејнера, од којих су неки били напуњени до врха, неки при врху, а неки до пола, дошло се до невероватног податка. С обзиром да смо таквог менталитета и да не водимо рачуна о многим стварима, бацамо где шта стигнемо, а права је срећа ако ђубре заврши у канти, очекивало се да ће се у рециклажним контејнерима наћи више другог смећа него рециклажног, али се то ипак није десило. Свега 2% “нечистоће” се нашло у тим специјализованим контејнерима. Поента је била у томе да нико није могао да приђе том смећу и узме шта му треба, односно, да “краде”.

Чињеница је да посао сакупљача секундарних сировина није ни мало лак и да се могу зарадити озбиљне паре. Међутим, када би све функционисало у нашој држави тако као што функционише у иностранству били бисмо много срећнија и богатија земља. Није ни мало тешко одвајати сировине за рециклажу, чистити за собом, бацати опушке, папириће, марамице, жваке у за то предвиђени контејнер. Ако смо већ престали да мислимо једни на друге, можемо бар да мислимо на природу, односно, животну средину која нас окружује. Не тражи пуно, а много даје!

Није ни мало тешко одвајати сировине за рециклажу, чистити за собом, бацати опушке, папириће, марамице, жваке у за то предвиђени контејнер. Ако смо већ престали да мислимо једни на друге, можемо бар да мислимо на природу, односно, животну средину која нас окружује. Не тражи пуно, а много даје!

Контејнери предвиђени за одређени отпад:

1. Стакло
2. Текстил
3. Метал МЕТ
4. Пластика ПЕТ
5. Папир

ЕЛЕКТРОНСКА ВЕРЗИЈА СТРУЧНОГ ЧАСОПИСА “ПОВРАТАК ПРИРОДИ”

ЧУВАЈМО ПРИРОДУ ЗБОГ ТОГА ШТО ЈОЈ ПРИПАДАМО

ПРИРОДНЕ ЛЕПОТЕ КАНАДЕ ИЗМЕЂУ ПРОЛЕЋА И ЈЕСЕНИ

Аутор *Симо МИЛЕТИЋ*

JWP GROUP

Биротехничка опрема

www.jwp.rs

ПЕЊАЛИШТА СРБИЈЕ 2

Опис локација

Вук РОКВИЋ

У предходном броју описано је четири полигона за слободно пењање лоцираних на територији Републике Србије (Јелашничка клисура, Грдоба, Ужице и Љубовија). У овом броју наставља се опис локација осталих уређених стеновитих изазова.

5

КРЊАЧА

Има 3 спортско пењачка блока на којима се налази 68 смерова различитих степена тежине. Један од блокова (Крњача 2011) је јужно оријентисан и осунчан је већим делом дана. У летњем периоду могуће га је пењати у преподневним и послеподневним сатима. Други и трећи блок (Крњача 2012, 2013) су северно оријентисани и сектор је идеалан за летњи период и налази се у кањону Сутјеске, неких 10км од првог сектора.

Укупан број смерова **68**

Оцене смери су у опсегу **од V до X-**

Како доћи

Пењачки полигон Крњача налази се у близини тромеђе Републике Србије, Босне и Херцеговине и Црне Горе, тачније на магистралном путу између Прибоја и Пљеваља.

Свакако треба напоменути да је овај пењачки полигон смештен на приватном поседу!

Смештај

У шаторима.

6

ПРИЈЕПОЉЕ

Град са прелепом околином, предели који позитивно изненађују сваког љубитеља природе. Пријепољске стене се сматрају пиониром пењања у Србији. У самом граду у близини магистрале одржано је прво Државно првенство на природној стени у спортском пењању 1994. године. Годину дана после организовано је и такмичење на вештачкој стени. У непосредној близини Пријепоља налази се 4 пењачка сектора: Коморан, Соколица, Хрта, Врања стена. Од центра града најдаљи полигон је лоциран на удаљености од око 8 км.

Број смерова: **83**
Оцене смерова су у опсегу: **од V до IX+**

Смештај

- Спавање је могуће у шаторима који се могу поставити надомак пењалишта Коморан, Хрта и Врања стена, затим у
- Планинарском дому ”Сопотница” као и у
- приватном смештају у Сопотници.

7

ДУБОЧКА ПЕЋИНА

Дубочка пећина је једно од мањих спортско пењачких полигона у односу на остале, али је идеално за рад у топлијем летњем периоду. Поред ”Влашке магије” која преовладава околином пећине, сами смерови су специфични у односу на остала пењалишта. Има доста лакших смерова, али стил који нам пружа ова стена ће нам се чинити можда као мало подцењене оцене.

Како доћи

До Дубочке пецине се долази са пута за Пожаревац, где је пре Пожаревца потребно скренути ка Кучеву и Мајданпеку. Од тог скретања се иде за Кучево и по уласку у Кучево треба пратити путоказе за Мајндапек и наставити још 9 км у том правцу. Након 9 км треба скренути код другог знака за Дубоку. Пратите главни пут кроз Дубоку и 2 км по излазу из села налазе се дрвени знакови који показују смер ка пећини. На том месту могу се паркирати превозна средства са леве стране на ливади, одакле се приступ наставља пешке колским путем све до пећине.

Број смерова: **17**
Оцене смерова су у опсегу: **од VI до IX**

Смештај

На овом полигону спавање је могуће у шаторима, који се могу поставити на месту поред летњиковца надомак пећине.

8

РАЈАЦ

Прво пењалиште на гранитној стени. Налази се у близини Љига и долази се преко Ибарске магистрале. После 2 км од Љига из правца Београда скреће се ка Рајцу. У селу Кадина лука наставља се право 1,5 км до скретања за село Граченик, ту је потребно скренути лево и пратити главни асфалтни пут до краја села, који се наставља лошијим стрмим путем око 700 м после чега се долази до полигона.

Број смерова: **15**
Оцене смерова су у опсегу: **од V до IX+**

Смештај

Могуће је спавање у шатору на ливади поред пењалишта. Планинарски дом „Чика Душко Јовановић” удаљен је 10 км од стене, а до њега се долази ако се скрене лево код Кадине луке и сам пут води до планинарског дома.

9

БЕЉАНИЦА

Налази се у близини Ресавске пећине и прави је рај за уживање не само у пењању већ и у пешачењу по планини и обилазак пећина (Јеларче, Пионирска, Влашка, Ивкова пећина као и најпознатија међу њима Ресавска пећина). Многи спортско пењачки сектори су у близини пута и за сад их има 16 на којима се налази 98 смерова. Пењалиште је погодно за почетнике због великог броја смерова мањег степена тежине. Поред понуде почетницима сама стена нуди и многе изазовније смерове, тако да би се могло рећи да овај полигон у глобалу ”има за свакога по нешто”.

Како доћи

Ауто-путем из правца Београда до искључења за Свилајнац, затим на првој Т раскрсници одмах после рампе одваја се лево ка Свилајнцу. Након доласка у Свилајнац треба пратити пут за Деспотовац, и у Деспотовцу обратити пажњу да се на изласку из града скрене десно ка Ресавици. Након 7 км вожње продужити право према Стрмостену и водопаду Велики Бук, (не скретати десно куда иначе води главни пут) ка Ресавици. Од тог места треба ићи право још 6 км па на рачвању продужити путем лево ка Стрмостену (десно је смер ка Ресавској пећини). Одатле се креће право (6,4 км) до краја асфалтираног пута и после 1,3 км стиже се до првог блока који се налази преко пута реке.

Оцене смерова су у опсегу: **од V до X+**

Смештај

Смештај је могућ у планинарском дому “Бељаница”. Пријаве и резервације могуће је извршити путем телефона позивом на следеће бројеве:
+381(35)314-445, Радомир
+381(35)321-713, Миодраг

10

ГОРЊАК

Горњачка клисура је бисер природе иначе популарни алпинистички полигон, али је фономенално вежбалиште за почетнике у спортском пењању.

Како доћи

До овог полигона се долази преко Пожаревца затим обилазницом ка Кучеву, Мајндапеку и Петровцу на Млави, после чега се наставља главним путем ка Жагубици. Свега неколико километара након Ждрела улази се у Горњачку клисуру. Блок испод пута се налази 0.5 км од рибњака који је лоциран са десне стране пута уколико се долази смером од Петровца на Млави. После тога се наилази на извор Четири луле које се налази са леве стране пута, а 50 м после извора је скретање у десно где је на проширењу могуће паркирање превозног средства. Од паркинга право низ пут на неких 60 м наилази се на стену.

Број смерова: **12**
Оцене смерова су у опсегу: **од VI до VII+**

11

СИЋЕВО

Прелепа природа Нишке околине и још феноменалнија стена које има у изобиљу са фантастичним постојећим уређеним смеровима и секторима, који чекају да добију прилику да се отворе и да изазову нестрпљиве пењаче. Сићевачка клисура је такође познати алпинистички полигон и део је историје алпинизма у Србији.

Како доћи

Клисура се налази надомак Ниша, тачније на удаљености око 15 км од овог града на главном путу ка Пироту. Два постојећа сектора се налазе после трећег тунела. Паркинг место се налази код проширења у близини тунела се леве стране. Са тог места могуће је уочити пут са степеницама које воде директно до стене.

Број смерова: **30**

Оцене смерова су у опсегу: **од VI до IX+**

Смештај

Могуће је спавати у приватном смештају у Нишкој бањи и Јелашничкој клисури, а смештај резервисати на бројеве телефона:

+381(18)464-0405, Неша
+381(63)891-0175, Оливера

* SVAKE NEDELJE *

VAN DOMETA

10 - 11ᴴ

Radio Laguna 93.7

ВАН ДОМЕТА

Аудио магазин о повратку природи и активностима на отвореном. У овој емисији причамо како да на најбољи (а безбедан) начин уживамо у свему што нам је природа дала. Гости емисије представљају своје активности у природи, а емисија промовише и подржава и мање познате спортове и хобије који имају све више поклоника.

ВАН ДОМЕТА

открива занимљиве дестинације које су нам (лако) доступне, као и опрему за активности у природи, а са стручњацима разговорамо о благодетима боравка на отвореном. Подржавамо подизање еколошке свести, као и борбу против сваке врсте криволова.

Лао Це, један од најзначајнијих кинеских филозофа, рекао је да *“Пут од хиљаду миља мора почети првим кораком”*, а ми вам помажемо да направите тај први корак и да он буде сигуран.

Емисија

ВАН ДОМЕТА

емитује се сваке недеље од 10 до 11 сати на 93,7 - Радио Лагуна.

Аутор и водитељ је Ивица Дробац

ЦРНИ СЛЕЗ
И лек и храна из природе

Душан ЛЕКИЋ

Млади листови, изданци и врхови стабљика Црног слеза *(Malva Sylvestris)* су веома пријатног укуса и употребљавају се за припрему салате. Чак и када су нешто старији, могу се припремати као чорбе или варива. Црни слез можемо користити и у јесен јер се тада јављају нови изданци.

Велики Жан Жак Русо је још давно рекао: “Природа нас никад не вара, ми смо ти који себе заваравамо”. Управо из ових његових речи можемо сагледати наш данашњи однос према Природи. Она је та која нам пружа све оно што нам је потребно за опстанак али и за квалитетан живот. У великој смо заблуди ако мислимо да је можемо имитирати и на вештачки начин “уграђивати” у наше животе. Међутим, чак и у високо урбанизованим срединама Она нам показује да је још увек ту. Шаролик биљни свет је свуда око нас а на нама је да га искористимо на најбољи могући начин.

Међу великим бројем биљака које пркосе “савременом” свету налази се и ЦРНИ СЛЕЗ (Лат. Malva Sylvestris). Овај изданак Природе познајемо и под називом планински слез, ћурећа трава. То је једногодишња, у неким случајевима вишегодишња зељаста биљка висине од 30 цм па до једног метра. Има врло разгранату стабљику која може да се налази и веома близу земље. Листови су тамнозелене боје, помало „мањави“ и издељени на једнаке округласте режњеве. Црни слез цвета од маја до јула. Његови крупни розе цветови су прошарани љубичастим жилицама. Можемо га наћи по целој Србији у подручијима која су обрасла ниском травом, на напуштеним местима, запуштеним њивама као и у насељеним местима. Његова снага као уосталом и снага свог самониклог биља је невероватна.

Та снага се огледа кроз његову употребу како у исхрани тако и у припремању разних мелема и чајева. Млади листови, изданци и врхови стабљика су веома пријатног укуса и употребљавају се за припрему салате. Чак и када су нешто старији, могу се припремати као чорбе или варива. Црни слез можемо користити и у јесен јер се тада јављају нови изданци. Многи људи се плаше да случајно не замене јестиву биљку са неком која то није али у овом случају нема бојазни да се то деси. Семе црног слеза садржи благотворна уља а укусни млади плодови се могу јести и у свежем стању.

Цвет и листови садрже слуз и танин, витамин Ц, флавоноиде, антоцијанин гликозид, малвин, етерична уља. Његов плод подсећа на погачу. За спремање чајева се користи лист, стабло и цвет. Најбоље је да се користи док је свеж. Мада, дејство му се не умањује ни када је сув. Бере се од јула до септембра. Користи се за лечење гастритиса, упале слузнице бешике, цревног тракта, усне шупљине. У тим случајевима се користи само црни

слез као чај. Ова биљка може да помогне и у лечењу камена у жучи и камена у бубрегу, у лечењу главобоље, затвора, несанице и зубобоље. Црни слез је такође добар и за регулисање пробаве, елиминише затвор и гасове, а има и антиупално дејство.

Код чира на желудцу и цревима користи се у комбинацији са јечмом тако што се прво скува чорба од јечма па тек кад се охлади онда се додају листићи црног слеза. Ова чорба се користи кад се појави јак секрет у плућима код бронхитиса.

Чај се користи код кашља и промуклости. Увече се потопи у воду да одстоји до јутра и тако се пије. Не кува се да се не би изгубила лековита својства.

Црни слез се користи код проблема са сувим очима, упале коже, код алергија, отока руку или ногу, након прелома, чирева као и код упаљених вена. У овим случајевима се испирају болна места или користе облоге. Код особа које имају проблеме са отвореним ранама такође се препоручује црни слез. Рана се прво испере чајем, а затим на рану стави лист боквице. Резултати неће изостати чак и ако је рана стара и по неколико година.

Код упаљених зглобова такође помажу облоге црног слеза. Јаке упале грла као и губитак гласа или ларингитис, могу се третирати облогама, а од велике помоћи је и испирање грла чајем од ове биљке.

После свега овога није тешко увидети колика је корист од дарова Природе. Све оно што нам наше природно окружење нуди потребно је да разумемо и да верујемо да је то за нас најбоље. Она ће увек бити ту за нас. Мајка Природа. А ми као уосталом и сва деца, још увек од Ње имамо много тога да научимо.

“

Многи људи се плаше да случајно не замене јестиву биљку са неком која то није али у овом случају нема бојазни да се то деси.

Лако препознатљива биљка
Црног слеза *(Malva Sylvestris)*

1
РТС

Први
програм
Државне
телевизије

од 18:25 сати
Сваке недеље

Емитује серијал
”Сасвим природно”
Јована Мемедовића

САСВИМ ПРИРОДНО

by Јован Мемедовић

Сасвим Природно је документарно путописни серијал о природи, животињама и људима који живе са природом. Наш тим путује Србијом, Црном Гором, Балканом и светом. Били смо на Исланду, Гренланду, Свалбарду, у Сибиру, Лапонији, Норвешкој, Таџикистану, Киргистану, итд.

Циљ нам је да камеру однесемо на места на којима је ретко или никада пре била, да дамо глас онима који се ретко чују, да забележимо пределе који се ретко виђају и да испричамо приче о начинима живота који полако изумиру. Кроз традицију и културу народа најбоље се види нераскидива веза између човека и природе. Наше приче су документоване да вас подсећају на ту везу и да вам не дозволе да се од природе отуђите.

Сасвим Природно се емитује на првом програму РТС-а, недељом у 18:25 сати. Преко сателита се може гледати широм Европе и света.

”МИ НЕ ПРОИЗВОДИМО ТВ ЕМИСИЈЕ,МИ ИХ ЖИВИМО”

САСВИМ ПРИРОДНО

МОНТЕ-ВИДЕО Д.О.О.
Доментијанова 6, 11000 Београд
+381 11 367 22 53
www.sasvim-prirodno.com

ДНЕВНИК СА ДАМАВАНДА

Планинарска експедиција

Бојан ЈЕЛИЋ

Иначе Дамаванд је угашени вулкан који и дан данас испушта остатке сумпора пред сами врх. Сумпор се константно пуши и то прави потенцијалне проблеме планинарима. Сваке године бележи се по неколико смртних случајева услед гушења и тровања сумпором.

На североистоку Ирана уздиже се Дамаванд, планина и са својих 5671м. Највиша је тачка ове Азијске земље. За Иранце Дамаванд је митска планина. Може се рећи, што је за Грке Олимп за њих је Дамаванд. По митологији, јунак Арес је са врха Дамаванда стрелом обележио границе Ирана.

Иначе Дамаванд је угашени вулкан који и дан данас испушта остатке сумпора пред сами врх. Сумпор се константно пуши, и то прави потенцијалне проблеме планинарима. Сваке године бележи се по неколико смртних случајева услед гушења и тровања сумпором. Велика погодност може бити ветар, и пријатељ и непријатељ, зависно од правца у коме дува.

Ми смо нашу експедицију започели из Села Полур, које се налази у подножју Дамаванда. У селу Полур се налази флијала Иранског планинарског савеза где је неопходно уплатити 50 долара, како би се добила дозвола за успон на планину. Затим од села Полур које се

Поглед ка зацртаном циљу
Локација **Дамаванд, Иран**
Фотографија ***Бојан Јелић***

Успон у групи
Локација **Дамаванд, Иран**
Фотографија ***Бојан Јелић***

налази на 2000м, локалним возилом се возимо до 3000м, где је почетна тачка успона за све планинаре.

То је каменита врлет, где постоји само једна усамљена џамија. Ту је уједно и последњи асфалтни пут. Циљ је базни камп који се налази на 4220м. Ту постоје коњи и мазге које можете изнајмити за ношење ранчева и опреме, али неписана планинарска етика налаже да сваки планинар треба да изнесе своје ствари до базног логора. Тако да ми нисмо плаћали коришћење животиња, већ смо са ранчевима од око 25кг изашли до базног кампа на 4220м. Ту је већ доста планинара. Ту је и велики планинарски дом, и велики камп за шаторе око дома. Ми смо се улогорили у шаторима. Било нас је четири.

Мене је у том тренутку стигла такозвана висинка болест. То није болест у правом смислу речи, већ тренутна реакција организма на велику висину и разређен ваздух. Карактерише је мучнина, повраћање, малаксалост, немогућност даљег пењања, затим јаки болови у глави и синусима. Лек за овакво стање је прекид даљих активности и процес аклиматизације, који на овим висинама мозе трајати до 3 дана. Након одређеног времена функције се враћају и организам долази у нормалу. Такође особа се може спустити и на нижу висину, где ће се у већини случајева врло брзо опоравити. Мени ово није први пут да ме затекне висинка болест, тако да могу рећи да сам негде психолошки и припремљен за то. Тешко ми је да поставим шатор, за сваки покрет треба ми пуно енергије, а сваки сувишни и непромишљени покрет узима ми драгоцену енергију и појачава мучнину.

Време на планини није било пуно хладно. Иначе Дамаванд није планина екстремне климе. У летњим месецима планина је релативно сува,у поређењу са рецимо Елбрусом 5642м, где владају сурови и поларни услови, где се често успон и силазак претварају у голо преживљање. Дамаванд је по том питању захвалан.

Прву ноћ у кампу провео сам у мучнини и повраћању, а раном зором по устајању, затиче нас јако невреме, праћено снегом и олујом. Напустили

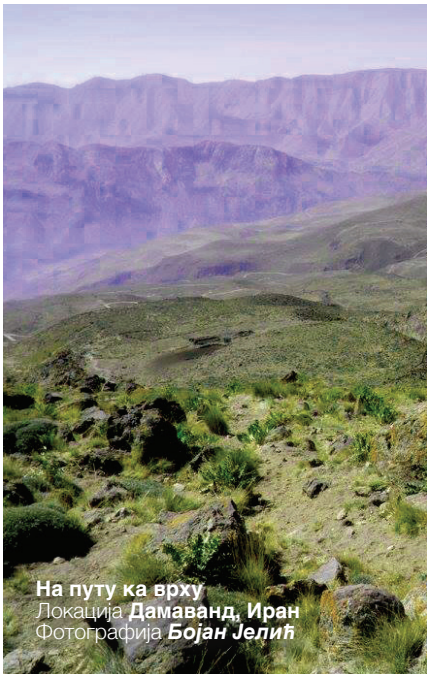

На путу ка врху
Локација **Дамаванд, Иран**
Фотографија ***Бојан Јелић***

Гребеном Дамаванда
Локација **Дамаванд, Иран**
Фотографија ***Бојан Јелић***

смо шатор и прешли у планинарски дом одмах поред. Мени је и даље лоше и целога дана имам повремена повраћања и јаку главобољу која не престаје. Уносим много течности, што је јако важна ствар на великим висинама, колико год могу, на силу, а то је преко 5 литара на дан. Снег нас је затекао јер је до нашег доласка планина била поптуно сува. Сазнајемо да су из Иранског планинарског савеза послали обавештење да се ниједном планинару не дозволи успон ка врху док невреме не прође. Мени је то ишло у корист, јер сам ионако био ван функције. Скоро цео дан смо провели у дому, пили воду, чајеве, грицкали чоколадице, коштуњаво воће, брусницу, урме… Када смо кренули у наше шаторе, затичемо необичну слику, наиме врхови шатора вире из огромне количине снега. Одлучујемо се, уплатићемо ноћење у дому, па сутрадан раскопавати снег и вадити опрему.

Тако је и било, следећи дан осећам већ да ме висинка болест попушта, а увиђам и да ми је шатор скоро уништен. Опрему сам успео да извучем, тако да сам све пренео у дом. Време се ни данас не поправља. Тако да ћемо још један дан преседети у дому.

Следећег, трећег дана време се пролепшало, грунуло је сунце, и тај снег што је нападао сада се потпуно истопио. Стекли су се услови да се нападне врх, а моје стање било је задовољавајуће. На успон смо кренули у 6 сати ујутро. Неко оптимално време изласка на врх је до 12 сати.

На стази је много планинара, стотине и стотине. Иранци воле планинарење као и своју митску планину. Непрегледне колоне планинара крећу се ка врху по овом лепом дану. Терен је у виду козије стазе са непрекидним серпентинама. На успон сам понео 2л воде у 2 термоса и чоколаду за кување изломљену и распоређену по џеповима, како не би морао скидати рукавице и навлачити хладноћу. Разређен ваздух вам диктира темпо хода. А то изгледа тако што направите 10-ак корака, а затим одмарате минут или 2 па наставите даље, и све тако изнова. Вићам око себе и неискусне планинаре, који форсирају темпо, где затим повраћају или седају клонули на земљу. Закони природе не могу се изврдати.

200 метара пред врх, негде на 5400м, почиње да се осећа сумпор. Непријатно штипа за очи, грло, нос. Пре успона нам је саветовано да мажемо еукалиптусове масти око носа и уста, као и да носимо медицинску маску. Доста планинара тако и ради. Али ирански водичи који годинама изводе планинаре на врх, из искуства кажу да ниста не помаже. Евентуална помоћ може бити и мазање лимуном и ниста више. Земља око нас постаје жута, снег жут, све је жуто око нас, са мучним мирисом поквареног јајета.

Негде око поднева ето нас и на врху. Иако је дан сунчан, температура на врху је ипак у дебелом минусу, негде између 10-15 степени испод нуле. Последњих 200 метара напор је био израженији, не само због сумпора већ и због додатно разређеног ваздуха. Успели смо. Стојимо на 5671м, врху угашеног вулкана. То није класичан врх са кога пуца поглед на пучину, већ кратер око кога је разбацано вулканско камење, налик амфитеатру. Истим путем враћамо се ка планинарском дому на 4220м. Хладно је. Носимо перјане јакне, као и фантомке да заштитимо лице од ветра и опекотина. Како снега нема пуно тако нам нису потребни ни дерезе ни цепини, нити остала техничка опрема, што говори да је Дамаванд класичан планинарски успон, без неких техничких и алпинистичких елемената. Силазак је дуг и исцрпљујући, просто да не поверујете колико сте пута превалили при успону. Пред сумрак смо у дому, исцрпљени али и задовољни.

Још једну ноћ ноћимо у дому, и следећег јутра се са ранчевима полако спустамо ка селу Полур. Следеће вече поново смо у подножју планине, и са неверицом гледамо горостаса испред нас, и просто неверујемо и чудимо се, да смо ми јуче били на том врху, са кога се констатно виjори дим сумпора. На крају се мора поменути и изузетно гостопримство Иранског народа. Једна велика култура и доброта. Иранци су људи богате традиције, историје и васпитања.

Са снежне падине
Локација **Дамаванд, Иран**
Фотографија ***Бојан Јелић***

Pro
OUTDOOR
Team

НАШИ ПРИЈАТЕЉИ ИСТОМИШЉЕНИЦИ САРАДНИЦИ И ЉУБИТЕЉИ ПРИРОДЕ

SASVIM PRIRODNO
JOVAN MEMEDOVIĆ

JWP GROUP
Beograd

Heli Production

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

FOTOSINTEZA
agencija za fotografiju i grafičku produkciju

OUTDOOR.RS

ПЛАНИНАРСКО-СКИЈАШКО ДРУШТВО "КОПАОНИК" ЛЕПОСАВИЋ 1996

"VAN DOMETA"
Radio Laguna

ekod
programi zaštite životne sredine

СКРИВЕНИ СТАНОВНИК ПРИРОДЕ
Кртица

Мара СТЕПАНОВИЋ - ИЛИЋ

Кртица је сићушан сисар из реда *Soricomorpha* (бубоједи), фамилија *(Talpidae)*, чији таксон потиче из латинске речи „talpa“ што значи копати. Европска кртица *(Talpa Europaea)* је најдетаљније описана и проучена врста од укупно тридесет пет до сада откривених врста кртица.

Кртица је сићушан сисар из реда *Soricomorpha* (бубоједи), фамилија *(Talpidae)*, чији таксон потиче из латинске речи „talpa“ што значи копати. Ова фамилија први пут је описана 1817. године од стране зоолога ***Johann Fischer von Waldheima***. Европска кртица *(Talpa Europaea)* је најдетаљније описана и проучена врста од укупно тридесет пет до сада откривених врста кртица. Ареал распрострањења европске кртице простире се између Британије, Шпаније, континенталне Европе и азијског дела Русије. Неки примерци пронађени су на острвима Балтичког мора као и на острвима око британске обале. У пределу Медитерана није запажено присуство Европске кртице као и у Ирској и на Исланду, што се може повезати са климатским факторима који утичу пре свега на геомофологију земљишта које је примарно станиште ове врсте. Станишта као подручја животних активности кртице су пре свега ливаде и пашњаци низија и високих планина до 2400 мнв, листопадне и четинарске шуме, воћњаци и површњаци као и насипи поред канала, паркови, фудбалска игралишта, градска и сеоска дворишта, зелене површине поред путева и сеоска гробља. Истраживање спроведено 2016. године на подручју Мачве и Поцерине показало је да је највећи број кртичњака на стаништима ливада, насипу церског ободног канала и двориштима сеоских домаћинстава (28 до 35 кртичњака по ару). Знатно мањи број кртичњака је у ободу њива, поврtњака и воћњака који се редовно обрађују (просечно 8-16/ару). Присуство кртичњака није забележено у близини депонија, запуштених дворишта, ливада и воћњака који се не обрађују.

Како већи део живота крица проводи под земљом, њене адаптивне карактеристике изражене су кроз морфологију и анатомију тела и чула. Тело европске кртице је цилиндрично, дужине од 11 до 16 цм, реп од 2,5 до 4 цм и тежине 70 до 130 грама. Прекривено је густом, меком и кратком длаком црне боје, са трбушне стране длака је светлија. Реп је без длаке. У крзну длаке смештене су секреторне жлезде (мосушне) чији јак мирис обезбеђује границе територије и одбијање предатора. Територија једне кртице простире се на површини од 300 до 3000 м2. На једном хектару живи око шеснаест јединки и свака од њих води солитарни начин живота. У току 24 сата имају три периода активности и три периода одмора. Током ноћи су активније. Копање је присутно целе године јер кртица нема период хибернације, већ се у зимском периоду спушта у ниже слојеве земље. Канале копају у потрази за храном и за једну ноћ једна јединка може да ископа

канал дужине и до 70 м на просечној дубини од 12 до 14 цм. У зимском периоду копају нешто дубље канале у односу на летњи период. Дневно ископа око 5 кг земље. Женке копају мрежу међусобно повезаних канала, а мужјаци дуге, праве и уске канале. Осим канала женке ископавају одаје за складиштење хране, дневни боравак и тоалет просторије. Ове просторије се налазе испод крtичњака, бочно од централног отвора. Кроз канале се могу кретати напред и уназад. Крtице копају земљу предњим удовима, а ископану земљу из канала избацују задњим удовима и формирају крtичњаке купастог облика. Пречник хумке крtичњака износи у просеку 42-56 цм, висина је 12-35 цм, а тежина ископане земље у просеку 7,5 кг. Растојање између крtичњака је најчешће између 60 и 100 цм.

Еволутивне адаптације на телу крtице највише су видљиве на лобањи, раменом појасу и предњим удовима. Лобања је мала и спљоштена, а њушка издужена. На њушци се налази велики број рецепторских поља за додир и мирис. Ова чула су од посебног значаја за њихов живот под земљом. Предњи удови су краћи од задњих и завршавају се дугим прстима са јаким и дугим канџама попут снажне шаке која подсећа на лопату. Положај предњих удова је у сталној спољашњој ротацији због обављања функције копања.

Анатомска регресија видљива је у грађи чула вида и слуха. Очна јабучица је смањена на величину 1 мм и скривена испод крзна. У мрежњачи ока присутни су рецептори са фотосензитивним протеином опсином што јој обезбеђује фотопички вид, али само у условима велике осветљености. Овај вид значајан је за кретање над земљом када се канали испуне водом или током периода када младунци напуштају канале. То значи да у народу утемељена претпоставка да су крtице слепе једноставно није тачна. Истина је да постоје неке врсте крtице које су потпуно слепе и код њих се очне јабучице налазе испод нивоа коже. Чуло слуха има специфичну грађу са редукованим спољашњим ухом без ушне шкољке и без кохлее у унутрашњем уху. Из тог разлога могу да региструју само таласе ниске фреквенције.

Дневне потребе за храном износе око половине тежине тела животиње. Тако велике потребе за храном условљене су великим енергетским расходом због копања тунела. Хране се глистама, стоногама, инсектима и њиховим ларвама, ређе мишевима као становницима истих станишта. Плен убијају неуротоксином из пљувачних жлезда којим паралише зртву. Кишним глистама често одсецају предњи део тела где су смештене главене ганглије и тако паралисане односе у одаје за складиштење где их користе као резерве у периодима смањене активности.

Подземни канали и одаје битне су и за репродукцију. Крtице постају репродуктивне крајем прве године живота. Женке имају специфично грађен оваријум, такозвани овотестис. Они поседују тестикуларну зону која лучи тестотерон и оваријалну која лучи естроген. Сматра се да висок ниво тестостерона код мужјака и женки утиче на солитарни стил живота и условљава агресивност у одбрани територије. Присуство тестостерона код обе јединке смањује полни диморфизам (изражајност). Парење се одвија у фебруару и марту, а порођај у априлу и мају. Гестација траје четири до пет недеља и женка на свет донесе од два до седам голих младунаца. У периоду лактације младунци остају 33 дана а потом напуштају крtичњак. Тада су најосетљивији за предаторе, па је морталитет у том периоду највећи. Најчешћи предатори крtица су сове, јастребови, хермелини, пси, мачке и човек. Човек их уништава углавном због нарушавања естетског изгледа дворишта који се испољава присуством надземних хумки и сумње да оштећују коренов систем биљака. Треба знати да су крtице искључиво омниворе и штете које настају су узрок секундарног оштећења кореног система које настају при копању тунела. Више се могу сматрати корисним због аерације земљишта и уништавања инсеката, њихових ларви и различитих врста црва.

Коришћењем анкетног упитника утврђено је да више од половине грађана Мачванског округа (58%) уништава кртице и кртичњаке, а нешто мање од трећине (27%) их не уништавају. Остали грађани (15%) их повремено уништавају. Методе које примењују у сврху уништавања кртица су физичке, хемијске и комбиновано физичко-хемијске. При томе више од 70% анкетираних не зна да су физичке методе (коришћење мишоловки, испуна канала водом или ломљеним стаклом) и хемијске методе (пестициди, хлорни креч, каустична сода) које подразумевају убијање кртица забрањене! Обзиром да се европска кртица налази на предлогу Црвене листе угрожених врста кичмењака она је у Србији законом заштићена. Основа за заштиту је њено место у ланцу исхране - статус месоједа првог реда, као и њен значај у редукцији бројности штетних инсеката и њихових ларви у земљишу. Према ИУЦН (Међународна унија за заштиту природе) налази се тренутно у таксону „ЛР-нижи степен опасности“, а субтаксону „ЛР/лц-најмања брига“.

Како би смањили штетан утицај човека на кртице важно је истаћи значај еколошких мера заштите. Те мере могу се спроводити сађењем једне врсте млечике (Euphorbia Lathytis) у повртњацима и дворишним површинама где на удаљености од три метра кртице нису активне јер им сметају етарска уља из млека ове биљке. Затим, рицинусово уље може дати добре резултате сипањем у овор кртичњака али је ово скупа метода хемијске заштите. Калцијум-карбид који се сипа у отворе кртичњака у реакцијом са водом из земљишта ствара гас ацетилен који делује као репелент и одбија кртице током дужег временског периода. Мање скупе а ефикасне су физичке мере заштите које се могу спровести преграђивањем кртичњака жичаном оградом или копањем канала дубине до 70 цм испуњених шљунком око обода површине коју треба заштитити. Овим еколошким методама поштују се законитости одрживости врста у природи, а тиме и очување биодиверзитета и функционисање биосфере.

OBIM
obim.rs
PROIZVODNJA OPREME SPECIJALNE NAMENE
WWW.OBIM.RS

ВЕЛИКИ ИЗБОР ОПРЕМЕ ЗА АКТИВНОСТИ У ПРИРОДИ

Jack Wolfskin · NORTHFINDER just be yourself · HELLY HANSEN · LOWA ...simply more · easy camp · KEEN · Outwell

SPORT DEPOT.rs

НОВОГОДИШЊИ ПОКЛОН ЗА ЧИТАОЦЕ

10% ПОПУСТА

DO 31. JANUARA

КАРАЂОРЂЕВ ТРГ БР.3-5
11080 ЗЕМУН
011/2618577 011/2617206

ПОПУСТ МОЖЕТЕ ИСКОРИСТИТИ НА НАШЕМ ПРОДАЈНОМ МЕСТУ
ТАКО ШТО ЋЕТЕ НА КАСИ ПОКАЗАТИ ЛИНК КА ЧАСОПИСУ “ПОВРАТАК ПРИРОДИ”
ПОПУСТ СЕ НЕ ОДНОСИ НА ВЕЋ СНИЖЕНЕ АРТИКЛЕ

Новогодишњи поклон
за читаоце часописа
Повратак природи

10% ПОПУСТА

до 31. јануара

СЛУЖБА НАЦИОНАЛНИХ ПАРКОВА САД
100 година после

Миленко ГОРДИЋ

Служба Националних Паркова првенствено се брине о уређењу и хигијенским мерама Националних паркова као и о припреми садржаја у њиховој туристичкој понуди.

Служба Националних Паркова *(National Park Service)* Сједињених Америчких Држава је национална институција основана 25. августа 1916. године и од тога дана она води бригу о свим Националним Парковима, који се налазе на њеној територији. Интересантан податак да је 2016. године, Служба Националних Паркова прославила своју стогодишњицу постојања.

Служба Националних Паркова првенствено се брине о уређењу и хигијенским мерама Националних паркова као и о припреми садржаја у њиховој туристичкој понуди. У сваком од паркова под њеном контролом налази се разграната инфраструктура сачињена од сврсисходно направљених објеката: визиторски центри, места за смештај туриста, мокри чворови, тоалети и остали објекти у служби посетилаца и туриста. Све од наведене инфраструктуре је плански осмишљено и у циљу је очувања природе и пружања најбољег угођаја посетиоцима.

Служба Националних Паркова је институција која под својим покровитељством има 28 категорија за обележавање природних подручја од којих је на првом месту категорија:

- **Национални парк** *(NP - National Park);*
- **Интернационално историјско подручје** *(IHS - InernationalHistoric Site);*
- **Национални војни паркови** *(NB - National Battlefield, NBP - National Battlefield Park, NBS - National Battlefield Site; NM - National Military Park);*
- **Национални историјски паркови и заштићена подручја** *(NHP - National Historic Park, NHP & PRES - National Historic Park and Preserve, NH RES - National Historic Reserve, NHS - National Historic Site);*
- **Националне акваторије** *(NL - National Lakeshore, NS - National Seashore, NR - National River);*
- **Национални споменици и меморијални центри** *(NM - National Monument, NM & PRES - National Monument and Preserve, N MEM - National Memorial);*
- **Резервати и заштићена добра** *(NP & PRES - National Park and Preserve, N PRES - National Preserve, N RES - National Reserve);*
- **Области предвиђене за приступ, рекреацију и реализацију активности у природи** *(NRA - National Recreation Area, NRR - National Recreation River, NRRA - National River and Recreation Area, NSR - National Scenic River / Riverway, NST - National Scenic Trail, SRR - Scenic Recreation River, WSR - Wild and Scenic River, WR - Wild River, PKWY - Parkway).*

Horseshoe Bend
Локација ***Glen Canyon Arizona - САД***
Фотографија ***Миленко Гордић***

Сједињене Америчке Државе су један од светлих примера који би се могао следити када је у питању начин опхођења према животној средини. У том систему све је уређено тако да посетиоцима остаје само да дођу на неко од оваквих места. Свакако би требало истаћи да наведена институција даје велики значај безбедности посетилаца која се првенствено односи на указивање поштовања одређених правила прописаних законом.

При посети националног парка пожељно је првенствено отићи до визиторског центра где се могу добити све потребне информације за планиране руте. Поред усмених информација посетиоцима су на располагању мапе и објашњења свих пешачких стаза у којима је све једноставно обележено, што им значајно олакшава избор дестинације.

САД заузимају велику територију која обилује невероватним природним лепотама. Сви ти предели једноставно нису могли бити обухваћени покровитељство Службе Националних Паркова, већ поред ове институције постоје Службе Државних Паркова *(State Park Service)*, које воде рачуна о Државним Парковима *(State Parks)*. Служба Државних Паркова је независна институција задужена посебно за сваку федералну јединицу. Ова служба има идентичне задатке као и национална служба само се они односе на мање територије.

Сваки парк под покровитељством државе има уређену интернет презентацију на којој су приказане информације потребне за планирање посете. Преко интернета могуће је извршити резервације места за камповање смештених у овим бисерима природе, јер у одређеним деловима сезоне најатрактивније дестинације често буду попуњене до последњег места. То само говори о томе колико се придаје значају природи и колико су људи заинтересовани за боравак у њој. Уједно, препорука за све оне који имају прилике посетити Америку је да обиђу неке од природних лепота “скривених” у оквиру Националних паркова и доживе невероватна искуства. Yеллowстоне, Глациер, Yосемите, Роцку Моунтаин… само су неке од многобројних дестинација.

Ако уврстимо сва места која припадају Служби Националних Паркова, а то значи да обухватимо све наведене категорије долази се до невероватних података. САД у континенталном делу у 50 држава имају 373 парка, 23 парка су на Аљасци, 8 на Хаваима, 6 се налази у Пуерто Рику, на острву *American Samoa* налази се један парк исто као и на острву *Guam* које је лоцирано у Тихом Океану, недалеко од Филипина. Служба Националних Паркова све укупно се стара о 412 територија (подељених у поменутих 28 категорија). Још једна занимљивост која говори о величини обухваћених територија је да се Служба Националних Паркова простире на 11 временских зона (ако кренета од Пуерто Рика до острва Гуам морате проћи једанаестосатну временску разлику).

Неке од најпосећенијих дестинација су *Yellowstone* у Вајомингу, *Yosemiti* у Калифорнији, *Big Bend* у Тексасу, *Everglades* у Флориди, а што се тиче масовности посећивања испред свих је *Grand Canyon* кроз који годишње прође преко пет милиона људи, што значи да тај парк дневно у просеку посети око 13.600 посетилаца.

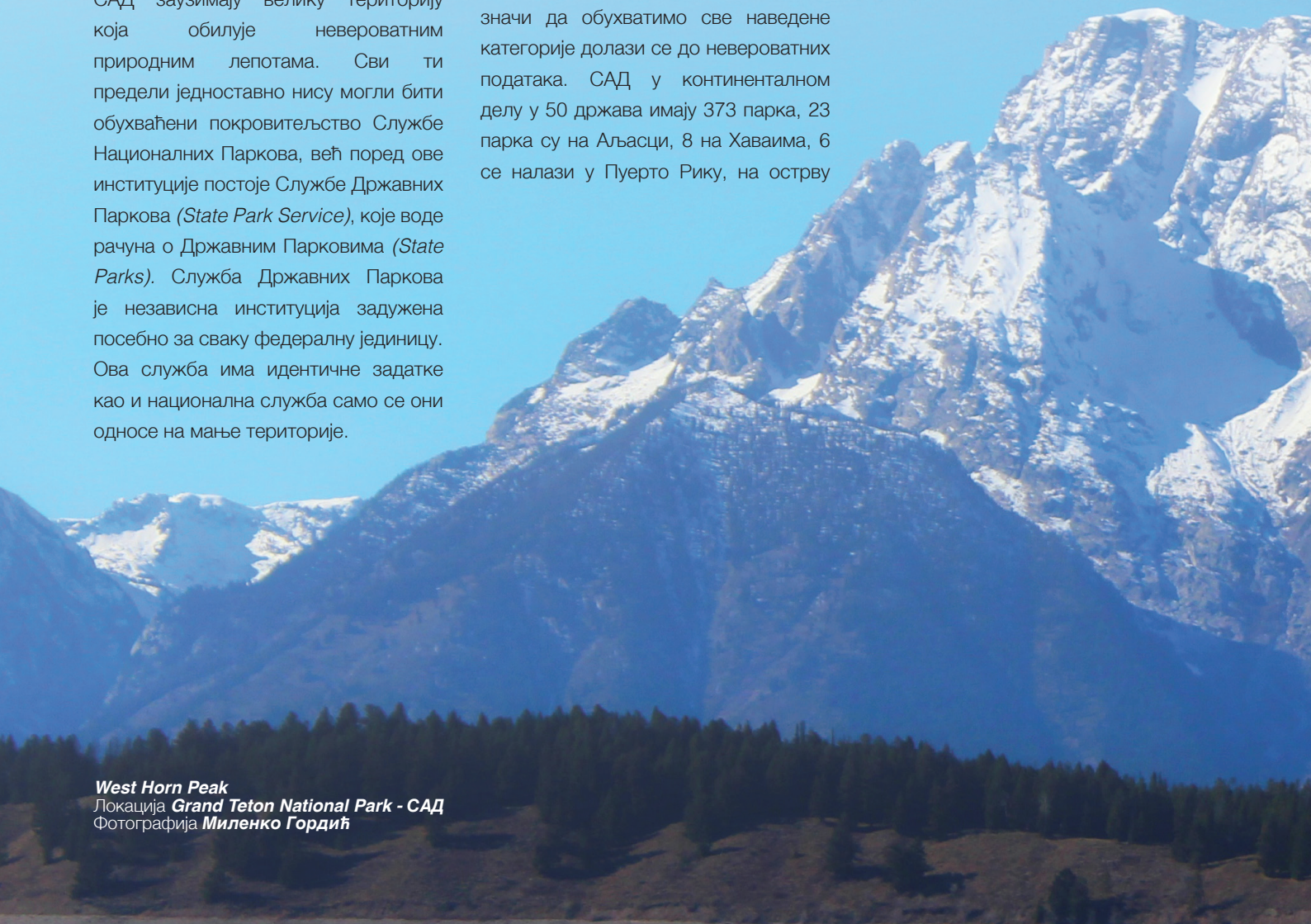

West Horn Peak
Локација ***Grand Teton National Park - САД***
Фотографија ***Миленко Гордић***

Детаљ из парка
Локација ***Olimpic National Park - САД***
Фотографија ***Миленко Гордић***

Граница Јуте и Аризоне
Локација ***Lake Powell - САД***
Фотографија ***Миленко Гордић***

Скривено језеро
Локација ***Mount Rainier National Park - САД***
Фотографија ***Миленко Гордић***

Badwater Basen
Локација ***Mt Perry - California***
Фотографија ***Миленко Гордић***

ПЛИМА НЕЗНАЊЕ ОСЕКА

Благослов Танах Лота

Драган ОБРАДОВИЋ

Кратка прича о непознавању природних појава и људској непромишљености која је актера догађаја довела до ”безизлазне” ситуације и буђења инстинкта за преживљавање. Они тренуци који трају као вечност... Како од једне безазлене туристичке посете хиндуистичком светилишту смештеном у природним лепотама острва Бали направити проблем чија цена има противвредност властитог живота?

ДОЛАЗАК У ТУРИСТИЧКУ ПОСЕТУ

Танах Лот, плима га учини недоступним, а осека, доступним, дан ноћ, срећа коб, живот или смрт. Светилиште Хиндуса, под будним оком отровница.

ЛОША ОДЛУКА

А, уз пут, кад је већ ту, туриста, надобудан, бели човек, само са маском и перајима, да каже да је био ту, и ронио, на Балију, појасу ка отвореном океану, задовољство, адреналински удар за аматере без потпуне опреме. Или просто, “глупост”.

САЗНАЊЕ

Осека премаши висину човека, раније уочен удобан прилаз води, замењен бријачима оштрих корала, зид, таман, у сумраку чак злослутан, а океан, из километарских дубина ту таласима завршава пут.

ПАНИЧНИ СТРАХ

Неразмишљање, незнање, или сама глупост, уводи “бенца” у воду. А излаз, у страху, паници, безизлазности, сунцу несталом иза вулкана, дубини црно обојеној. Избор између зида црних бријача корала који мирују, чекају додир да би секли, и мрких дубина из којих у делићу времена природа изроди оно што ту дубину чини застрашујућом. Страхом зачињени чувари, предатори, на свом свакодневном, ко је јачи опстаје, неумитном природном опстанку.

ТРАЈАЊЕ ТРЕНУТКА ВЕЧНОСТИ

Испливати из тог гротла, али куда. У паници улево је некако, чини се, светлије. Страх затамни мисли, зид испред постаје још тамнија претња. Десно, можда је лакше, не већ је мрачно, а светлости мало, тамо далеко иза вулкана, слабашно. Изрониш свом снагом, а “зид” опет изнад главе. Још једном. Исто. Опет! Исто.

Стах сад свеприсутан! Нешто учинити, Како. Куда? Онда, у магновању.

БОРБА ЗА ЖИВОТ

Мали усек, светлија подлога, мали кланац. Усек, једино решење. Уз најјачи завеслај, паничан и безмеран у жељи да се изрони, одлука да то буде постранце, на леви бок. Једна страна мора бити изгребана, чак и исечена, цена глупе одуке, ронити у непознатом простору, заборавити плиму и осеку. Трзајем маска постаје једини ослонац, бок и читава лева страна тела са дубоким огреботинама, крвава.

СПАС

И коначно на ногама...

ПРОСВЕТЉЕЊЕ...

Скупљајући морску траву за стоку, неколико локалних сељана, мора да су ме видели, ни не окрећу главе ка мени, окрвављеном белцу, глупом странцу који ништа сем сопствене жеље да зарони, не поштује. Осека, мајчински поносно омогућује да се приђе и ужива у Танах Лот-у кажњава истовремено гордост, безобзирност, и...

ЈАНУАР

П	У	С	Ч	П	С	Н
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

ФЕБРУАР

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

МАРТ

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

ЈУЛ

П	У	С	Ч	П	С	Н
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

АВГУСТ

П	У	С	Ч	П	С	Н
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

СЕПТЕМБАР

П	У	С	Ч	П	С	Н
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

2017

стручни часопис

ПРИРОД

АПРИЛ

П	У	С	Ч	П	С	Н
					1	**2**
3	4	5	6	7	**8**	**9**
10	11	12	13	14	**15**	**16**
17	18	19	20	21	**22**	**23**
24	25	26	27	28	**29**	**30**

МАЈ

П	У	С	Ч	П	С	Н
1	2	3	4	5	**6**	**7**
8	9	10	11	**12**	**13**	**14**
15	16	17	18	19	**20**	**21**
22	23	24	25	26	**27**	**28**
29	30	31				

ЈУН

П	У	С	Ч	П	С	Н
			1	2	**3**	**4**
5	6	7	8	9	**10**	**11**
12	13	14	15	16	**17**	**18**
19	20	21	22	23	**24**	**25**
26	27	28	29	30		

ОКТОБАР

П	У	С	Ч	П	С	Н
						1
2	3	4	5	6	**7**	**8**
9	10	11	12	13	**14**	**15**
16	17	18	19	20	**21**	**22**
23	24	25	26	27	**28**	**29**
30	31					

НОВЕМБАР

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	**4**	**5**
6	7	8	9	10	**11**	**12**
13	14	15	16	17	**18**	**19**
20	**21**	22	23	24	**25**	**26**
27	28	29	30			

ДЕЦЕМБАР

П	У	С	Ч	П	С	Н
				1	**2**	**3**
4	5	6	7	8	**9**	**10**
11	12	13	14	15	**16**	**17**
18	19	20	21	22	**23**	**24**
25	26	27	28	29	**30**	**31**

ВРАТАК
ДИ

онима који себе сматрају делом природе

Chers lecteurs
une nouvelle année heureuse et réussie
souhaite comité de rédaction de la revue
“Back to Nature”

Cari lettori
un felice e di successo di Capodanno
auguri comitato di redazione della rivista
“Ritorno alla natura”

Liebe Leser
ein glückliches und erfolgreiches neues Jahr
wünscht Redaktion der Zeitschrift
“Back to Nature”

Dear readers
a happy and successful New Year
wishes editorial board of the journal
“Back to Nature”

Vážení čitatelia
šťastný a úspešný nový rok
praje redakčnej rady časopisu
“Návratu k prírode”

Lieve lezers
een gelukkig en succesvol nieuwjaar
wensen redactie van het tijdschrift
“Back to Nature”

Estimados lectores
un feliz año nuevo y exitoso
deseos consejo de redacción de la revista
“Volver a la naturaleza”

Αγαπητοί αναγνώστες
μια ευτυχισμένη και επιτυχημένη νέο έτος
επιθυμεί συντακτικής επιτροπής του περιοδικού
«Επιστροφή στη φύση»

Драги наши читаоци
срећну и успешну Нову годину
жели Вам редакција часописа
”Повратак природи”

Уважаеми читатели
една щастлива и успешна Нова година
желае редколегия на списание
“Назад към природата”